

MŁODZI WOBEC PIENIĄDZA DEBATA O EKONOMI, FINANSACH I PRZYSZŁOŚCI

Materiały do zajęć edukacyjnych
w szkołach ponadpodstawowych

**NARODOWY
BANK POLSKI**

Projekt realizowany
z Narodowym Bankiem Polskim
w ramach programu edukacji ekonomicznej

Pieniądz towarzyszy nam każdego dnia – ale rzadko zastanawiamy się, jak naprawdę działa. Skąd się bierze? Dlaczego ceny rosną? Czy kredyt to szansa czy pułapka? I dlaczego dorośli tak często się o to kłóca?

Ten e-book nie jest podręcznikiem ekonomii w klasycznym sensie. To przewodnik po świecie pieniędzy, który ma pomóc Ci:

2026

- zrozumieć podstawowe mechanizmy gospodarki,
- lepiej odnaleźć się w codziennych decyzjach finansowych,
- przygotować się do rozmów i debat o ekonomii,
- myśleć krytycznie, a nie powtarzać opinie.

Nie musisz znać trudnych definicji. Wystarczy ciekawość.

1. Pieniądz – skąd się bierze i dlaczego ma wartość?

Czym właściwie jest pieniądz?

Pieniądz to narzędzie, które ułatwia wymianę. Zastąpił handel wymienny, w którym trzeba było znaleźć osobę chcącą dokładnie tego, co my oferujemy.

Pieniądz pełni trzy główne funkcje:

- środek wymiany – płacimy nim za towary i usługi,
- miernik wartości – pozwala porównywać ceny,
- tezauryzacja – można go oszczędzać.

Dlaczego pieniądz ma wartość?

Banknot sam w sobie nie ma dużej wartości. Jego siła wynika z zaufania:

- do państwa,
- do banków,
- do systemu gospodarczego.

Jeśli ludzie przestaliby wierzyć w pieniądz, przestałby on działać.

Skąd bierze się pieniądz?

Współczesny pieniądz nie powstaje głównie w drukarni. Większość tworzą banki komercyjne, udzielając kredytów. Gdy bank udziela kredytu, tworzy nowy pieniądz w systemie.

Inflacja – pierwsze spojrzenie

Inflacja to wzrost ogólnego poziomu cen.

Oznacza to, że za tę samą kwotę możemy kupić mniej niż wcześniej.

Ćwiczenie

Zastanów się:

Co można było kupić za 10 zł 10 lat temu, a co dziś?

2. Banki, kredyty i długi

Jak działa bank?

Banki nie przechowują tylko pieniędzy. One nimi zarządzają i je tworzą.

Działają na zasadzie:

- przyjmują depozyty,
- udzielają kredytów,
- zarabiają na odsetkach.

Kredyt – co to naprawdę znaczy?

Kredyt to pożyczka, którą trzeba oddać z dodatkowym kosztem (odsetkami).

Koszt kredytu zależy od:

- oprocentowania,
- czasu spłaty,
- dodatkowych opłat (RRSO).

Dlaczego raty wydają się niskie?

Dłuższy okres spłaty = niższa rata, ale wyższy całkowity koszt.

Przykład

Telefon za 3000 zł:

- rata 0% na 10 miesięcy → 3000 zł,
- rata na 36 miesięcy z odsetkami → nawet 3800–4200 zł.

3. Inflacja, ceny i siła nabywcza

Co to jest inflacja?

Inflacja oznacza, że pieniądź traci część swojej wartości.

Dlaczego ceny rosną?

Powody mogą być różne:

- wzrost kosztów produkcji,
- większy popyt,
- polityka monetarna,
- globalne kryzysy.

Kto traci, a kto zyskuje?

- oszczędzający tracą siłę nabywczą,
- kredytobiorcy mogą zyskać,
- firmy mogą przerzucać koszty na klientów.

Rola banku centralnego

Bank centralny (w Polsce NBP) kontroluje inflację poprzez:

- stopy procentowe,
- operacje na rynku pieniężnym.

Pytanie do debaty

Czy inflacja może być czymś „dobrym” dla gospodarki?

4. Gospodarka w praktyce

Skąd państwo ma pieniądze?

Główne źródła:

- podatki,
- składki,
- emisja długu publicznego.

Podatki w prostych słowach

- VAT – w cenie produktu,
- PIT – od wynagrodzenia,
- CIT – od firm.

Budżet państwa

Państwo wydaje pieniądze na:

- edukację,
- zdrowie,
- infrastrukturę,
- obronność.

Rynek pracy

Wynagrodzenie zależy od:

- popytu na zawód,
- umiejętności,
- sytuacji gospodarczej.

Ćwiczenie

Zaplanuj budżet państwa:

Na co wydałbyś 100 miliardów złotych?

5. Ekonomia przyszłości

Pieniądz cyfrowy

Coraz więcej transakcji odbywa się bezgotówkowo.

Kryptowaluty

To alternatywne systemy finansowe oparte na technologii blockchain.

Nie są stabilne i nie są gwarantowane przez państwo.

AI i rynek pracy

Automatyzacja zmienia rynek pracy:

- część zawodów znika,
- pojawiają się nowe,
- rośnie znaczenie kompetencji cyfrowych.

Czy gotówka zniknie?

To możliwe, ale niepewne. Gotówka nadal daje anonimowość i niezależność.

Debata

Czy przyszłość finansów powinna być całkowicie cyfrowa?

6. Jak debatować o ekonomii?

Fakty vs opinie

W debacie ważne jest odróżnianie:

- faktów (dane, liczby),
- opinii (interpretacje).

Jak budować argument?

Schemat:

1. Teza,
2. Argument,
3. Dane lub przykład,
4. Wniosek.

Najczęstsze błędy

- mylenie korelacji z przyczyną,
- wybiórcze dane,
- emocjonalne argumenty bez faktów.

Jak ripostować?

- zadawaj pytania,
- sprawdzaj źródła,
- szukaj uproszczeń w argumentach przeciwnika.

Przykładowe tezy do debaty

- Czy państwo powinno kontrolować ceny?
- Czy kredyt to szansa czy ryzyko?
- Czy gotówka powinna zniknąć?

DODATKI

Słowniczek

- inflacja – spadek wartości pieniądza,
- PKB – wartość produkcji kraju,
- deficyt – gdy wydatki są większe niż dochody,
- stopa procentowa – koszt pieniądza.

Mini-quiz

1. Czy inflacja zawsze oznacza kryzys?
2. Czy banki mogą tworzyć pieniądze?
3. Czy dług zawsze jest zły?

Zakończenie

*Ekonomia nie jest tylko teorią.
To codzienne decyzje — Twoje
zakupy, oszczędności, wybory
zawodowe.*

*Im lepiej ją rozumiesz, tym
większą masz kontrolę nad
własną przyszłością.*

**NARODOWY
BANK POLSKI**

Projekt realizowany
z Narodowym Bankiem Polskim
w ramach programu edukacji ekonomicznej